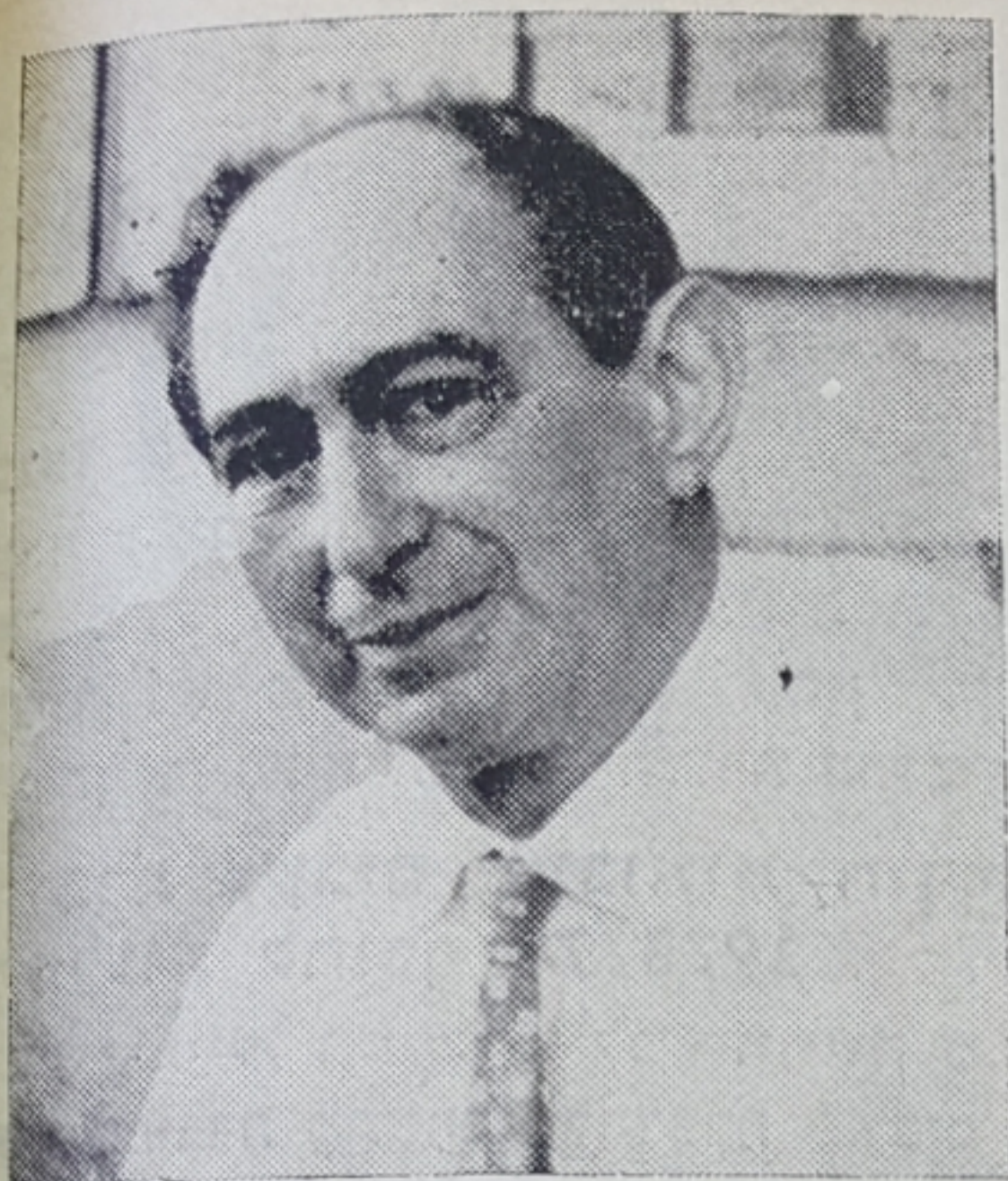

ציון לנעדרים

פ.ש. לטר (ליטואר) ז"ל

לפני כחודש ימים הלך לעולמו ד"ר פ.ש. לטר (ליטואר), ממייסדי „תחנת הנסיונות” — היא מרכז וולקני כיום, והמרצה הראשון בענייני אחסנת פירות וירקות בפקולטה לחקלאות.

ד"ר לטר, יליד ברלין שבגרמניה, קיבל חינוך ציוני, היה חבר בתנועת נוער ציונית תכלת-לבן („בלאו-וייס”), ולא מעט הודות לכך ביקר לראשונה בארץ עוד ב־1914. בתקופת מלחמת-העולם הראשונה שירת בצבא הגרמני, נלחם בחזיתות המערב ואחר-כך המזרח, והגיע לדרגות פיקוד — למרות היותו יהודי.

עם סיום המלחמה המשיך את לימודיו בכימיה ובפיסיקה, וב־1923 קיבל תואר דוקטור באוניברסיטת ברסלאו.

ב־1924, כשנה אחר עלייתו לארץ, נתקבל לעבודה בתחנת הנסיונות בתל-אביב; לא מעט תודות לעובדה, שהביא ב„נדוניה” את המיקרוסקופ הפרטי שלו. כך החלה תקופה ממושכת של עבודת מחקר, תחילה כיד ימינו של פרופ' רייכרט ז"ל, אח"כ בשיתוף עם חברים אחרים שהצטרפו למחלקה למחלות צמחים, ואחרי-כן — כמייסדה ומנהלה הראשון של המחלקה לאחסון פירות וירקות. עבודתו היתה בעיקר בתחום הגנת התוצרת החקלאית על גידוליה השונים: טבק, תפוא"ד, ענבים, אבוקדו, ובעיקר הדורים.

בתקופת-בראשית זו היו רק חוקרים בודדים במחלקה, ולכן נפלה על שכמם כל העבודה: תכנון, ביצוע, סיכום — ובכלל זה הדפסה, שרטוט, צילום וכדומה, וממילא לא היה מקום לספציאליזציה. למרות זאת, ואולי הודות לכך, זכו הרבה מן הבעיות שהתעוררו — לפתרון משביע רצון. דוגמה: בעת מלחמת-העולם השנייה נתקלה הספקת תפוא"ד לאוכלוסיה בקשיים עצומים, ואז נמצאו פתרונות מעשיים על-ידי הספקת חומר לזריעה, שבירת התרדמה, אחסנת פקעות בערימות חול מסודות לשם שמירה על טמפרטורות נמוכות יחסית ומניעת הריקבון; כל זה — באמצעים פשוטים וזולים ביותר.

אולם עיקר עבודת המחקר של ליטואר הוקדשה, במשך תקופה ארוכה, להדורים — שהיו ענף-יצוא ראשון-במעלה. שיעורי הריקבון בפרי זה, בהגיעו לשווקים באירופה, הגיעו ל-40%. במחקר מקיף שערך ד"ר ליטואר בשיתוף עם ד"ר טומקינס מאנגליה — הצליחו למנוע כמעט כליל את רקבונות העובש והעוקץ כאחד, על-ידי עטיפת הפרי בנייר הספוג דיפניל. תודות לעטיפת פרי ההדר המיוצא — פחתו שיעורי הריקבון עד 2%—4% בלבד.

שנים אחדות אחרי-כן הוחל בהקמת בתי-אריזה מרכזיים, שאיפשרו טיפול ממוכן בפרי, הכולל חיטוי, יבוש, דינוג, מיון ואריזה. בעקבות זאת ביצעו ליטואר וצוות עובדיו מחקרים רבים באספקטים שונים של טיפול בפרי הדר ליצוא, כגון חיטוי בחמרים שונים, עטיפה בניירות ספוגים חמרי חיטוי, אידוי ודינוג בחמרים שונים, ועוד. אלה כיווני מחקר, שהודות לתוצאותיו אפשר היה להחזיק את שיעורי הריקבון על רמה של פחות מ-2%.

ד"ר ליטואר היה חלוץ במלוא מובן המלה. העובדות, שעלה מגרמניה בתחילת שנות העשרים, כשרק מועטים שם חשבו על כך; שעבד בחקלאות בתנאים קשים; שלא נרתע, במחקריו, מהעדר ציוד ותנאים מינימליים; שהיה מסוגל לאלתר מיכשור וציוד כשלא היו בנמצא — מוכיחות זאת. עם היותו חוקר דגול — תמיד עמדה לפניו המטרה המעשית, החקלאית. לכן גם היו לו קשרים הדוקים עם המועצה להדורים של ממשלת המנדט ואחר-כך עם המועצה לשיווק פרי-הדר, קשרים שהתבטאו בשיתוף-פעולה מלא ובנכונות לייעץ בכל עת צרה.

„השדה” אבל על החוקרים הדגולים

הושע רפנר וגרשון מינץ זכרונם לברכה

רשימות לזכרם תופענה בחוברת הבאה.

הוא אהב להתחלק בידיעותיו בתחומים שונים, וחינך דור של חוקרים בבעיות של אחסנת פרי וירק, מבין חברי המחלקה ומבין תלמידי הפקולטה.

עם זאת היה צנוע, כמעט נחבא אל הכלים, ורשימת פרסומיו אינה משקפת כראוי את התענינותו בתחומים רבים, גם כאלה הקרובים יותר למקצוע, כגון פטריות כובע, בוטניקה, צמחי-נוי (תמיד מצא זמן לגינה שליד ביתו), וגם כאלה הקרובים פחות, כגון ארכיאולוגיה, הכרת הארץ ושכנותיה, היסטוריה ואף אטימולוגיה. לד"ר ליטואר היתה גם זיקה לאמנות, ובין היתר התמסר רבות לצילום, לא רק מקצועי (את רוב האובייקטים המדעיים שהיה לו בהם עניין — צילם, פיתח והדפיס במו ידיו), כי אם גם אמנותי — ולעיתים התפעלו חבריו מצילומי-הנוף היפים שלו. ליצני המחלקה נהגו לומר, שהתעניין בפתולוגיה ובפוטולוגיה כאחד...

בתקופת הספציאליזציה המופרזת, השאיפה לנוחות ולדלייה מן המוכן, כשהתועלת העצמית היא החשובה במטרות — יכולה דמותו החלוצית והרב-צדדית של ד"ר ליטואר ז"ל לשמש ציון דרך ודוגמה לבאים אחריו.

י. גוטר